

86/32

18 augustus 1986

SINO-SOVJETOVERLEG DOOR HET KREMLIN ONDER DRUK GEZET

Ruim twee maanden voordat in Peking het normaliseringsoverleg tussen de Chinese Volksrepubliek en de Sovjet Unie zijn negende ronde ingaat, heeft de Sovjetrussische partijleider GORBACHEV bij een opmerkelijke rede in Vladivostok een aantal uitspraken gedaan die vooral ten opzichte van Peking als toenaderingssignalen moeten worden uitgelegd. De Chinese reactie daarop tot nu toe varieert van gematigd positief tot ontevreden. Desalniettemin zetten de gebaren van het Kremlin de huidige zowel als de toekomstige generatie machthebbers in China onder een zekere druk. Een overlegresultaat op grond daarvan lijkt echter op korte termijn niet te verwachten.

SINO-SOVJETOVERLEG DOOR HET KREMLIN ONDER DRUK GEZET

Over ongeveer twee maanden zal in Peking de negende ronde plaatsvinden van het overleg tussen de Chinese Volksrepubliek en de Sovjet Unie, waarbij gestreefd wordt naar volledige normalisering van de wederzijdse betrekkingen. Het vorige, achtste treffen in de reeds meer dan vier jaar bestaande cyclus speelde zich af in Moskou van 7 tot 14 april jl. en werd besloten op de inmiddels bekende wijze. Door beide zijden werd gewezen op de goede onderhandelings sfeer, op de voortgaande intensivering van culturele en economische contacten en op de bereidheid om de relaties verder te verbeteren. Waarna de Chinezen als gewoonlijk niet lang wachtten om te verklaren dat er nog altijd niets wezenlijk was veranderd ten aanzien van "de drie obstakels" (te weten: Moskou's steun voor de Vietnamese interventie in Kampuchea, de Sovjet troepenmacht in Afghanistan en die welke is gelegerd langs de grens met China - inclusief de 50 a 60.000 militairen die in Mongolie zijn gestationeerd). Van een vertrouwenwekkende maatregel zoals een terugtrekking van Sovjet legereenheden uit Mongolie - volgens sommige bronnen tijdens de zevende overlegronde in oktober 1985 ter tafel gekomen* - was blijkbaar geen sprake (meer) geweest. Althans, niets daarvan is destijds tot de publiciteit rond de dialoog doorgedrongen.

In de aanloop tot de negende ronde, straks in oktober, heeft Sovjetpartijleider Mikhail GORBACHEV intussen met zijn op 28 juli jl. in Vladivostok afgestoken rede echter voor een nieuwe ontwikkeling in het Sino-Sovjet normaliseringsproces gezorgd, namelijk door toezeggingen te doen die door de Chinese leiders uiteindelijk moeilijk onbeantwoord kunnen blijven. GORBACHEV's aankondiging dat een zestal regimenten (6 a 8.000 militairen) uit Afghanistan zal worden teruggetrokken betekent, behalve dat het een internationaal en voor binnenlands (Sovjet) gebruik goed ogend gebaar is, stellig een eerste stapje op weg naar slechting van een door Peking als zodanig ervaren "obstakel". Dit ondanks het feit dat een dergelijke operatie in werkelijkheid niet meer omvat dan 6 a 7% van het geschatte huidige totaal aan Sovjetroepen in China's westelijke buurland. Evenmin mag uit het oog worden verloren dat de aftocht van de zes regimenten mede mogelijk is geworden omdat het Afghaanse regime onder de nieuwe leider NAJIBULLAH naar verluidt beter dan voorheen tegen zijn militaire taken is opgewassen.

Ook ten aanzien van de veiligheidssituatie aan China's noordelijke grens met de Sovjet Unie en Mongolie kwam GORBACHEV met voor Peking interessante suggesties. Zo is het Kremlin thans genegen om een "substantieel deel" van de eenheden van het Rode Leger in Mongolie naar huis te halen. De militaire dreiging vanuit China was daar echter nooit erg groot en het gebied in kwestie wordt bovendien toch al enige tijd voldoende bestreken door Moskou's Aziatische kernwapenopstelling. Mede met het oog daarop werd vorig jaar al een concessie als deze verwacht.

Echt nieuw in dit verband was wel GORBACHEV's erkenning dat het midden van de rivieren Ussuri en Amur de grens vormt tussen de Sovjet Unie en het noordoosten van de Chinese Volksrepubliek. De onrechtvaardigheid van de uit de vorige eeuw daterende tsaristische verdragen waarbij onder meer de grensafbakening tussen de twee landen was geregeld, is iets dat China al meer dan twintig jaar door de Sovjets toegegeven wil hebben en dat doel lijkt thans een stuk dichterbij te zijn gekomen. Impliciet is nu de reeks eilandjes in de

*Zie Focus A85/44 d.d. 24 oktober 1985

Ussuri, waarom op het hoogtepunt van het Sino-Sovjetconflict in 1969 nog zo zwaar was gevochten, wederom onder Chinese jurisdictie gekomen. Vermoedelijk zal nu eveneens voor het resterende, bescheiden territorium dat nog als omstreden geldt, snel een oplossing worden aangedragen.

Wat de Chinese angst voor het nucleaire potentieel van de Sovjet Unie betreft is juist de afgelopen maanden opgevallen hoe diverse Sovjetvertegenwoordigers blijkbaar aan het trachten zijn om die te ondervangen. Chinese deskundigen werden al enkele keren door hun Sovjetrussische collega's geraadpleegd over ontwapeningsproblemen en er werd een bilateraal overleg over nucleaire samenwerking op gang gebracht.

Ofschoon het regime in Peking bij monde van zijn sterke man DENG Xiaoping ("positieve elementen") en later de minister van Buitenlandse Zaken WU Xueqian ("belangrijk" en "welkom") enigszins aarzelend, maar gematigd optimistisch reageerde, liet het niettemin tevens merken teleurgesteld te zijn omtrent het uitblijven van een Sovjet gebaar inzake de kwestie Vietnam/Kampuchea, prompt door de Chinezen "het belangrijkste obstakel" genoemd.

Nog in maart van dit jaar had de door China gesteunde, verenigde Kampucheaanse verzetsbeweging in een 8-puntsvoorstel onder andere de concessie gedaan genoeg te zullen nemen met een gefaseerde Vietnamese aftocht uit Kampuchea en tot samenwerking te willen komen met het huidige pro-Vietnamese marionettenbewind in Phnom Penh. Peking had daartoe zelfs - overigens tevergeefs - aangedrongen op inkrimping van de troepen van de Rode Khmer, de door Vietnam meest verguisde tak van die verzetsbeweging. Het 8-puntsvoorstel was desondanks zonder veel omhaal verworpen door Hanoi, dat als voorwaarde de uitschakeling van diezelfde Rode Khmer geeist had.

Om welke andere redenen GORBACHEV zijn suggesties in Vladivostok dan ook deed (-binnenlands politieke of economische motieven, dan wel internationaal propagandistische overwegingen-), ze kunnen door China ondertussen toch moeilijk anders dan geaccepteerd worden. Mede daardoor wordt Peking al ruim voor de aanstaande negende overlegronde het initiatief opgedrongen. Immers, nadat een en ander zo duidelijk in de publiciteit is gekomen, valt de Sovjets tenminste ten aanzien van twee van de drie "obstakels" niet langer onbuigzaamheid te verwijten.

Ongetwijfeld moet in het licht van de geschetste ontwikkelingen het bezoek gezien worden dat de Chinese vice-minister van Buitenlandse Zaken LIU Shuqing inmiddels bracht aan zijn Mongoolse ambtgenoot in Ulan Bator en dat heeft geleid tot de sluiting van een consulaire verdrag. LIU's reis betekende het hoogste Chinese bezoek aan Mongolie in meer dan twintig jaar en tevens het eerste officiële sedert de macht in dat land vorig jaar door Yumjagin TSEDENBAL was overgedragen aan Jambyn BATMONH.

Ongeveer tezelfdertijd, in de tweede week van augustus, vond in Moskou een ontmoeting plaats tussen CPSU-leider GORBACHEV en diens Vietnamese collega TRUONG Chinh, die de medio juli overleden LE Duan was opgevolgd. In een op 12 augustus gepubliceerde verklaring spraken beide partijchefs zich uit voor verbetering van hun relaties met China. Aangenomen mag worden dat binnenskamers dieper zal zijn ingegaan op de cruciale rol die Hanoi momenteel vervult in het vlak van de Sino-Sovjetbetrekkingen en daarmee ook in dat van de veiligheid in Azië en de Pacific als geheel. Het Kremlin zal niet hebben nagelaten om aan te geven welke koers het verwacht van de leiding in Vietnam, waar de gerontocratie zich op korte termijn zal dienen te verjongen.

Het is waarschijnlijk geen toeval dat het Kremlin door middel van GORBACHEV's rede vooral de Sino-Sovjetdialoog nieuwe impulsen heeft gegeven, juist nu de nauwst daarbij betrokken landen (behalve de Sovjet Unie zelf: Mongolie, Afghanistan, Vietnam en China) recentelijk nieuwe leiders kregen of op het punt staan een jongere generatie aan het roer te brengen. Het laatste geldt

met name voor Peking waar, tijdens een plenum van het CC van de Chinese Communistische Partij in de komende maand en op een bijeenkomst van het Nationale Volkscongres in oktober, reeds de eerste aanzetten worden verwacht tot een dergelijke machtswisseling, die dan verder definitief haar beslag zou moeten krijgen op het voor oktober 1987 geplande Dertiende CCP-Congres. Daarmee zal in China de weg naar de top openliggen voor een brede groep van pragmatische en professionele bestuurders. Een groep waarvan sommigen hun eerste scholing ondergingen in de Sovjet Unie en die als geheel een beduidend grotere afstand moet kennen tot het conflictueuze verleden dan de huidige machthebbers.

Met het oog op deze ontwikkelingen valt de negende ronde van het Sino-Sovjet normaliseringsoverleg misschien net iets te vroeg om er voorlopig iets meer van te verwachten dan de tot dusver aarzelend positieve tot ontevreden houding van Peking. Zeker is echter wel dat diegenen, die zich momenteel in kansrijke posities aan het manoeuvreren zijn binnen de Chinese partij- en staatsbureaucratie, ermee moeten rekenen dat hun opstelling tegenover toenadering tot de Sovjet Unie een bijzonder actueel selectie criterium is geworden. Als het Moskou om meer duidelijkheid op dat punt te doen is geweest, dan zal de in Vladivostok opgewekte dynamiek zijn doel niet missen.